قرآن مجید

بیان الرحمن فی ترجمۃ القرآن

مؤلفہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ھو اللہ الذی لا الٰہ الا ھو جل جلالہ

اللہ جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو الله	الرحمٰن جل جلالہ وہ مھربان	الرحیم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو نھایت رحم وارو	الملک جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو بادشاھ
القدوس جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو پاک	السلام جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو سیاتي سین لان پاھ	المؤمن جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو امن جو زرئع وارو	المھیمن جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو نگھبان
العزیز جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو سیاتي تي غالب	الجبار جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو عزت آئي، وصت خرچ وارو	المتکبر جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏي عظمت وارو	الخالق جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو پیدا ڪرڻ وارو
الباری جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو شئي جو پیدا ڪرڻ وارو	المصور جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو صورت ڪڍڻ وارو	الغفار جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو بخشڻ وارو	القھار جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏي طاقت وارو
الوھاب جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو گھڻو ڏيڻ وارو	الرزاق جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو رزق ڏيڻ وارو	الفتاح جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو مشڪلن جو کولڻ وارو	العلیم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو ڄاڻندڙ
القابض جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو گھٽ ڪرڻ وارو	الباسط جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڌائڻ وارو	الخافض جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو پست ڪرڻ وارو	الرافع جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو بلند ڪرڻ وارو
المعز جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو عزت ڏيڻ وارو	المذل جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو ذلت ڏيڻ وارو	السمیع جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو ٻڌندڙ	البصیر جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو ڏسندڙ
الحکم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو فيصلا ڪرڻ وارو	العدل جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو انصاف ڪرڻ وارو	اللطیف جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو باريڪ بين	الخبیر جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو خبردار
الحلیم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو بردبار	العظیم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو سڀ ڪجھ	الغفور جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو بخشڻ وارو	الشکور جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو شڪر ڪرڻ وارو
العلی جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو سڀ کان مٿي	الکبیر جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو وڏو	الحفیظ جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو راکي ساڳئي ڪرڻ وارو	المقیت جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو طريقا ڏيڻ وارو
الحسیب جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو حساب وٺڻ وارو	الجلیل جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو ان جي ڪا قدر	الکریم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو سخي ڪرڻ وارو	الرقیب جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو نگهبان
المجیب جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو قبول ڪرڻ وارو	الواسع جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو ڏاڍو ڪرڻ وارو	الحکیم جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو حڪم وارو	الودود جل جلالہ وہ روشن آھی ان جو گھڻو پيار ڪرڻ وارو

المجید جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
بیحد بزرگ

الباعث جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
رسولن کی موکلن وارو

الشھید جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
حاضر

الحق جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
سچی پوج ثابت

الوکیل جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
سڪ ڪندڙ

القوی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
قوت وارو

المتین جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
مضبوط

الولی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
دوست

الحمید جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
تعریف مکمل

المحصی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
گڻيو ويو آھي وارو

المبدئ جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
شروع ڪرڻ پيدا ڪرڻ وارو

المعید جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
موٽائڻ واري

المحیی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
زندہ ڪرڻ وارو

المميت جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
مارڻ وارو

الحی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ڪن زندہ

القیوم جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
قائم رکڻ وارو

الواجد جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
پائڻ وارو

الماجد جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
بيحد بزرگ

الواحد جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
اڪيلو

الصمد جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
بيهي نياز

القادر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
قدرت وارو

المقتدر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
قدرت رکڻ وارو

المقدم جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
اڳ ڪرڻ وارو

المؤخر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
پوئتي ڪرڻ وارو

الاول جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
سڀ کان اڳ

الآخر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
آخر تائين

الظاهر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ڏسڻ وارو

الباطن جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
لڪل

الوالی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
[illegible]

المتعالی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
سڀ کان مٿي

البر جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
نيڪيءَ ڪندڙ

التواب جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
توبہ قبول ڪرڻ وارو

المنتقم جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
بدلو وٺڻ وارو

العفو جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
معاف ڪرڻ وارو

الرؤف جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
مهربانيءَ ڪرڻ وارو

مالک الملک جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
مالڪ ملڪ جو

ذوالجلال والاکرام جل جلالہ
[illegible]

المقسط جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
انصاف ڪرڻ وارو

الجامع جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
جمع ڪرڻ وارو

الغنی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ڪبي پرواهہ

المغنی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
[illegible]

المانع جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
منع ڪرڻ وارو

الضار جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ضرر پهچائڻ وارو

النافع جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
فائدو ڏيڻ وارو

النور جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
روشني ڪرڻ وارو

الهادی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
رستو ڏيکارڻ وارو

البدیع جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
نئون پيدا ڪرڻ وارو

الباقی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ڪبڻ وارو

الوارث جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
مالڪ

الرشید جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
رهنما

الصبور جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
تحمل ڪرڻ وارو

المعطی جل جلالہ
وتو روشان آھیان جو
ڏيڻ وارو

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده ونصلي علي رسوله الكريم

قرآن ڪريم الله جل جلاله جو آفاقي ۽ همه گير پيغام آهي.

قرآن ڪريم حقوق الله ۽ حقوق العباد ٻڌائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم شرڪ ۽ بُت پرستي ۽ باطل معبودن جي پاڙ پٽيندڙ آهي.

قرآن ڪريم الله، رسولن، ملائڪن ۽ موڪليل ڪتابن تي ايمان آڻڻ جو حڪم ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم مُحبت آهي، اُنس آهي، عشق آهي، ايمان آهي.

قرآن ڪريم مُبين آهي، هدايت آهي، رحمت آهي، راحت آهي.

قرآن ڪريم پوري عالمِ انسانيت جي لاءِ رُشد و هدايت آهي.

قرآن ڪريم شفا آهي، رهنمائي آهي، رهبر آهي، فضل آهي، اميد آهي.

قرآن ڪريم علم، حڪمت ۽ دانائي سيکاريندڙ آهي.

قرآن ڪريم متقين ۽ پرهيزگارن کي خوشخبري ٻڌائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم سرڪشن ۽ ظالمن کي عبرتناڪ انجام تي پهچائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم ظالمن جي ظلم جي خلاف تلوار ۽ مظلوم جو همدرد آهي.

قرآن ڪريم يتيمن جو مددگار، بيواهن جو واهرو ۽ بي سهارن لاءِ سهارو آهي.

قرآن ڪريم اونداهيءَ مان ڪڍي روشنيءَ ڏانهن آڻيندڙ آهي.

قرآن ڪريم وڏائي، تڪبر ۽ غرور کي ذليل ۽ رسوا ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم حلال ۽ حرام ۾ فرق ڪندڙ ۽ رزق حلال جي هدايت ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم عدل، انصاف، صلح، امن ۽ آشتيءَ جو پيغامبر آهي.

قرآن ڪريم فلاح، بهبودي ۽ سلامتيءَ جي ضمانت ڏيندڙ آهي.

قرآن ڪريم نيڪوڪارن کي چڱو بدلو ڏيندڙ ۽ بيڙن کي سخت سزا ڏيندڙ آهي.

قرآن ڪريم جسماني ۽ روحاني مرضن جي لاءِ علاج ڏسيندڙ آهي.

قرآن ڪريم انساني معاشري لاءِ مڪمل ضابطه حيات آهي.

قرآن ڪريم بني نوع انسان لاءِ چوٽڪارو ۽ نجات آهي.

قرآن ڪريم پڙهڻ، سمجهڻ ۽ عمل ڪرڻ سان انسان اشرف المخلوقات جي شرف حاصل ڪرڻ جو لائق بنجي ٿو.

عاجز بانهو

سيد قمر الزمان شاهه

بسم الله الرحمن الرحيم

وانه لذكر لك ولقومك

تفسير روح البيان

قرآن مجيد

جو سندي عام فهم تفسيري ترجمو

بيان الرحمن في ترجمة القرآن

ترجمو ڪندڙ:

علامه عبدالوحيد جان هندي فاروقي

ڇپائيندڙ:

قاضي عبدالقدوس راجڙ

ناشر

القدوس پبليڪيشنز

الفيض دار الاشاعت و اسلامي تعليمي تحريڪ

تلڪ آباد، حيدرآباد

و دار العلوم صبغة الاسلام

قاسم آباد، حيدرآباد

بيان الرحمن في ترجمة القرآن

مترجم

حضرت علامه عبدالوحيد جان سرهندي فاروقي

الله تعالىٰ ان جي حبيب پاڪ صلي الله عليه وسلم جي خاص خوشنودي حاصل ڪرڻ خاطر ڇپرائي ورهائيندڙ

قاضي عبدالقدوس راجر (M.N.A)

سندي ڪتابت ۽ اشاعتي نگران

فقير فيض محمد سڪندري پتافي فيض الرقم

ناشر

القدوس پبليڪيشنز

الفيض دارالاشاعت واسلامي لائبريري، لطيف آباد نمبر ۵، حيدرآباد.

و

دارالعلوم صبغة الاسلام (شاخ جامعه راشديه) قاسم آباد، حيدرآباد

سن اشاعت

ربيع الاول ۱۴۲۷ هه اپريل 2006ع

هديه

محبت سان پڙهي عمل ڪرڻ ۽ دعاءِ خير سان نوازڻ

تعداد

3000 ڀي هزار

ڇاپيندڙ

آزاد ڪميونيڪيشنز ڪراچي، سنڌ.

قرآن مجيد جي سورتن جي فهرست

قرآن مجيد جي هن ترجمي متعلق سمجهائيون پوين صفحن تي ڏنل آهن. جن کي مطالعي ۾ آندو وڃي.

نمبر	سورت جو نالو	صفحو	سيپارو	نمبر	سورت جو نالو	صفحو	سيپارو
١	سوره الفاتحه	٢	١	٢٨	سوره القصص	٥٧٧	٢٠
٢	سوره البقره	٣	١_٢_٣	٢٩	سوره العنكبوت	٥٩٤	٢٠_٢١
٣	سوره آل عمران	٧٤	٣_٤	٣٠	سوره الروم	٦٠٦	٢١
٤	سوره النساءِ	١١٥	٤_٥_٦	٣١	سوره لقمان	٦١٦	٢١
٥	سوره المائده	١٥٩	٦_٧	٣٢	سوره السجده	٦٢٢	٢١
٦	سوره الانعام	١٩١	٧_٨	٣٣	سوره الاحزاب	٦٢٦	٢١_٢٢
٧	سوره الاعراف	٢٢٦	٨_٩	٣٤	سوره سبا	٦٤١	٢٢
٨	سوره الانفال	٢٦٥	٩_١٠	٣٥	سوره فاطر	٦٥١	٢٢
٩	سوره التوبه	٢٨٠	١٠_١١	٣٦	سوره يٰس	٦٦٠	٢٢_٢٣
١٠	سوره يونس	٣١١	١١	٣٧	سوره صافّات	٦٦٩	٢٣
١١	سوره هود	٣٣١	١١_١٢	٣٨	سوره ص	٦٨١	٢٣
١٢	سوره يوسف	٣٥٢	١٢_١٣	٣٩	سوره الزمر	٦٨٩	٢٣_٢٤
١٣	سوره الرعد	٣٧٣	١٣	٤٠	سوره المؤمن	٧٠٣	٢٤
١٤	سوره ابراهيم	٣٨٢	١٣	٤١	سوره حٰم سجده	٧١٨	٢٤_٢٥
١٥	سوره الحجر	٣٩٢	١٣_١٤	٤٢	سورة الشوريٰ	٧٢٧	٢٥
١٦	سوره النحل	٤٠٠	١٤	٤٣	سوره الزخرف	٧٣٦	٢٥
١٧	سوره بني اسرائيل	٤٢٢	١٥	٤٤	سوره الدخان	٧٤٦	٢٥
١٨	سوره كهف	٥٣٩	١٥_١٦	٤٥	سوره الجاثيه	٧٥٠	٢٦
١٩	سوره مريم	٤٥٧	١٦	٤٦	سوره الاحقاف	٧٥٥	٢٦
٢٠	سوره طٰه	٤٦٧	١٦	٤٧	سوره محمّد	٧٦٢	٢٦
٢١	سوره انبياءَ	٤٨٢	١٧	٤٨	سوره الفتح	٧٦٩	٢٦
٢٢	سوره الحج	٤٩٧	١٧	٤٩	سوره الحجرات	٧٧٥	٢٦
٢٣	سوره المؤمنون	٥١٢	١٨	٥٠	سوره ق	٧٧٩	٢٦
٢٤	سوره النور	٥٢٤	١٨	٥١	سوره الذاريات	٧٨٣	٢٦_٢٧
٢٥	سوره الفرقان	٥٣٩	١٨_١٩	٥٢	سوره الطور	٧٨٨	٢٧
٢٦	سوره الشعرآءَ	٥٤٩	١٩	٥٣	سوره النجم	٧٩٢	٢٧
٢٧	سوره النمل	٥٦٤	١٩_٢٠	٥٤	سوره القمر	٧٩٦	٢٧

نمبر	سورت جو نالو	صفحو	سيپارو	نمبر	سورت جو نالو	صفحو	سيپارو
٥٥	سوره الرحمٰن	٨٠٠	٢٧	٨٥	سوره البروج	٩٠١	٣٠
٥٦	سوره الواقعه	٨٠٥	٢٧	٨٦	سوره الطارق	٩٠٢	٣٠
٥٧	سوره الحديد	٨١١	٢٧	٨٧	سوره الاعليٰ	٩٠٣	٣٠
٥٨	سوره المجادله	٨١٨	٢٨	٨٨	سوره الغاشيه	٩٠٥	٣٠
٥٩	سوره الحشر	٨٢٣	٢٨	٨٩	سوره الفجر	٩٠٦	٣٠
٦٠	سوره الممتحنه	٨٢٩	٢٨	٩٠	سوره البلد	٩٠٨	٣٠
٦١	سوره الصف	٨٣٣	٢٨	٩١	سوره الشمس	٩٠٩	٣٠
٦٢	سوره الجمعه	٨٣٥	٢٨	٩٢	سوره الليل	٩١٠	٣٠
٦٣	سوره المنافقون	٨٣٨	٢٨	٩٣	سوره الضحيٰ	٩١٢	٣٠
٦٤	سوره التغابن	٨٤١	٢٨	٩٤	سوره الانشراح	٩١٢	٣٠
٦٥	سوره الطلاق	٨٤٤	٢٨	٩٥	سوره التين	٩١٣	٣٠
٦٦	سوره التحريم	٨٤٨	٢٨	٩٦	سوره العلق	٩١٤	٣٠
٦٧	سوره الملك	٨٥١	٢٩	٩٧	سوره القدر	٩١٥	٣٠
٦٨	سوره القلم	٨٥٥	٢٩	٩٨	سوره البيّنه	٩١٦	٣٠
٦٩	سوره الحاقه	٨٥٩	٢٩	٩٩	سوره الزلزال	٩١٧	٣٠
٧٠	سوره المعارج	٨٦٣	٢٩	١٠٠	سوره العاديات	٩١٨	٣٠
٧١	سوره نوح	٨٦٦	٢٩	١٠١	سوره القارعه	٩١٩	٣٠
٧٢	سوره الجنّ	٨٦٩	٢٩	١٠٢	سوره التكاثر	٩٢٠	٣٠
٧٣	سوره المزّمّل	٨٧٢	٢٩	١٠٣	سوره العصر	٩٢٠	٣٠
٧٤	سوره المدّثر	٨٧٦	٢٩	١٠٤	سوره الهمزه	٩٢١	٣٠
٧٥	سوره القيامه	٨٧٨	٢٩	١٠٥	سوره الفيل	٩٢١	٣٠
٧٦	سوره الدهر	٨٨١	٢٩	١٠٦	سوره قريش	٩٢٢	٣٠
٧٧	سوره المرسلات	٨٨٤	٣٠	١٠٧	سوره الماعون	٩٢٣	٣٠
٧٨	سوره النبا	٨٨٧	٣٠	١٠٨	سوره الكوثر	٩٢٣	٣٠
٧٩	سوره النازعات	٨٨٩	٣٠	١٠٩	سوره الكافرون	٩٢٤	٣٠
٨٠	سوره عبس	٨٩٢	٣٠	١١٠	سوره النصر	٩٢٤	٣٠
٨١	سوره التكوير	٨٩٤	٣٠	١١١	سوره اللهب	٩٢٥	٣٠
٨٢	سوره الانفطار	٨٩٦	٣٠	١١٢	سوره الاخلاص	٩٢٥	٣٠
٨٣	سوره المطففين	٨٩٧	٣٠	١١٣	سوره الفلق	٩٢٦	٣٠
٨٤	سوره الانشقاق	٨٩٩	٣٠	١١٤	سوره الناس	٩٢٦	٣٠

قرآن مجيد جي هن ترجمي متعلق سمجهائيون پوين صفحن تي ڏنل آهن. جن کي مطالعي ۾ آندو وڃي.

ڪروڙين ڪرم

الله تعالڻ جا، حضور حبيب ڪريم ﷺ جي طفيلي ڪروڙين ڪرم هن عاجز ضعيف ٻانهي تي، جنهن مون کي هن مترجم قرآن ڪريم جي اشاعت جو شرف بخشيو. شال رب العالمين حضور رحمة للعالمين جي صدقي مون کان آخري دم تائين اهڙا پيارا ڪم ڪرائيندو رهي ۽ هن بابرڪت خدمت ۾ شامل سڀني پنهنجن ٻانهن کان هميشه راضي رهي.

اهڙين اسلامي محبوبي خدمتن کي جاري رکڻ لاءِ الله تعالڻ جي مهرباني سان اسان ٻه اداراکوليا آهن:

1ـ **الفيض دارالاشاعت و اسلامي لائبريري، لطيف آباد يونٽ 5 حيدرآباد:** جنهن ۾ لائبريريءَ سان گڏ "القدوس پبليڪشنز" نالي سان اشاعتي ڪم جاري آهي. هن اداري کي اعلیٰ حضرت قبلا پير سائين پاڳاره دامت برڪاتهم العاليه جي خليفي ۽ 1965ع جي فاتح حر مجاهد ڪمانڊر فقير قاضي فيض محمد راجڙ مرحوم جي نالي منسوب ڪيو ويو آهي.

2ـ **دارالعلوم صبغة الاسلام، قاسم آباد فيز 1 حيدرآباد:** هي ادارو دين اسلام جي خدمت خاطر ڪوليو ويو آهي، جنهن ۾ امت محبوب ﷺ جا مسڪين ٻار ديني تعليم حاصل ڪري رهيا آهن. هي ادارو اعلیٰ حضرت قبلا پير سائين پاڳاره دامت برڪاتهم العاليه جي اسلامي يونيورسٽي "جامعه راشديه" درگاهه شريف پير جو ڳوٺ جي شاخ طور ڪم ڪري رهيو آهي ۽ هن اداري جي نسبت شير سنڌ، امام انقلاب، حر تحريڪ جي سرواڻ حضرت پير سائين سيد محمد صبغت الله شاهه "سورهيه شهيد" رحمت الله عليه جي نالي مبارڪ سان ڪئي وئي آهي.

انهن ٻنهي ادارن جي سنڀالڻ ۽ ڪتابن جي اشاعت جي پوري ذميواري فقير فيض محمد سڪندري (ڪاتب) تي رکيل آهي، جيڪي نهايت محبت ۽ جفاڪشيءَ سان نڀائي رهيا آهن. الله تعالڻ کيس خوش رکي، آمين.

هن ترجمي مبارڪ جي سڀني پڙهندڙن ۽ حضور حبيب ڪريم ﷺ سان سچي محبت رکندڙن کي گذارش ٿي ڪجي ته اول ته اسان سڀني خادمن ۽ عاجزن کي پنهنجي خاص دعائن سان نوازيندا رهن ۽ ٻيو ته هي ترجمو وٺي رڳو تحفو سمجهي لڪائي نه رکن، بلڪ هن مترجم قرآن جو فيض عام ڪن ۽ پنهنجن عزيزن، دوستن ۽ رشتيدارن کي هن جي پڙهڻ ۽ ان مان فائدي وٺڻ جي ترغيب ڏين ۽ حقيقي ضرورت مندن تائين پهچائين، جيئن قرآن پاڪ جو فيض هر محبِ اسلام جي گهر ۾ پهچي نوراني جلا بخشي ۽ پريشانين کان نجات جو وسيلو ٿئي.

ربيع الاول ۱۴۲۷ھ
اپريل 2006ع

دعاگو و طالب دعا
قاضي عبدالقدوس راجڙ
(M.N.A)

آياتها ٧ (١) سُوْرَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ (٥) رکوعها ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ اجهارو (آهي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ

سڀني تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو. نهايت مهربان ٿه

الرَّحِيْمِ ۝٢ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝٣

اجهارو (آهي). مالڪ آهي ڏينهن قيامت ٿه جو.

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝٤

خاص تنهنجي عبادت ڪريون ٿا ۽ خاص تو کان مدد ونون ٿا.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝٥ صِرَاطَ

اسان کي سڌي رستي تي هلاءِ ٿه. رستو

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ

انهن ماڻهن جو جن تي تو نعمت ڪئي آهي. نه انهن جو

الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۝٧ ع

رستو جن تي تون ناراض آهين ۽ نه گمراهن ٿه جو.

١ ع ٧

١ تفسير ڪبير. ٢ تفسير جلالين وتفسير روح البيان. ٣ تفسير بخاري (منزل ١) وتفسير روح البيان. ٤ تفسير جلالين وتفسير فتح البيان.
٥ ڪمالين حاشيه جلالين. ٦ تفسير روح البيان.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ اڃاڻو (آهي)

الٓمّٓ ۚ ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيْهِ ۛ

الٓمّٓ. هي اهو ڪتاب آهي جنهن ۾ ڪابه شڪ جي جاءِ ناهي، انهيءَ ۾

هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٢﴾ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ

هدايت آهي پرهيزگارن لاءِ. اهي ماڻهو ايمان آڻن ٿا

بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا

غيب تي ۽ نماز قائم ڪن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه

رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ

اسان انهن کي ڏنو آهي انهيءَ مان خرچ ڪن ٿا. اهي ماڻهو ايمان آڻن ٿا

بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ

قرآن ڪريم تي ۽ انهن مقدس ڪتابن تي جيڪي اڳ ۾ نازل

قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ﴿٤﴾

ڪيا ويا، ۽ آخرت تي اهي يقين رکن ٿا.

لهه الله ۽ الله جي رسول جي وچ ۾ هي ”راز“ آهي ۽ سڀ ڪي راز ۾ رکڻ (منزل ١) گهرجي. تفسير روح البيان. ٢ تفسير ابن عباس. ٣ تفسير بيضاوي و لغات القرآن. عربي. ٤ تفسير جلالين.

أُولَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

اُهي ماڻهو پنهنجي رب جي طرفان هدايت تي آهن ۽ اُهي ئي ڪامياب آهن

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ

بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو برابر آهي انهن لاءِ توهان انهن کي ڈيڄاريو يا نه ڈيڄاريو اهي

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰ

ايمان نه آڻيندا. الله تعالىٰ انهن جي دلين تي ۽ ڪنن تي مُهر[1] لڳائي آهي ۽ انهن

أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ ع وَمِنَ النَّاسِ

جي اکين تي پردا آهن ۽ انهن لاءِ وڏو عذاب آهي. ۽ ڪي ماڻهو اُهي آهن

مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

جيڪي چون ٿا ايمان آندو اسان الله تي ۽ قيامت تي ۽ اهي ايمان وارا نه آهن.

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ

انڪل ڪن ٿا الله تعالىٰ ۽ مؤمنن سان ۽ نه ٿا انڪل ڪن حقيقت ۾ مگر پنهنجن نفسن سان

وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۖ

۽ نه ٿا سمجهن. انهن جي دلين ۾ مرض آهي، پوءِ الله تعالىٰ انهن جي بيماري کي وڌايو

وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ

۽ انهن لاءِ ڏکوئيندڙ عذاب انهي ڪري آهي جو اهي ڪوڙ ڳالهائن ٿا. ۽ جنهن وقت چيو

لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

وڃي ته انهن کي ته زمين ۾ فساد نه ڪريو چون ٿا اسين تمامن[2] پسند آهيون.

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا

خبردار[3] بيشڪ اهي ئي فساد ڪندڙ آهن پر نه ٿا سمجهن. ۽ جنهن وقت

ع ١

[1] تفسير بيضاوي. [2] تفسير جلالين وتفسير بيضاوي. [3] تفسير جلالين.

قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَآ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ

چيو وڃي ٿو انهن کي ايمان آڻيو توهان جيئنڪ ايمان آندو مومنن[1] چون ٿا ڇا ايمان آڻون اسان جيئنڪ ايمان

السُّفَهَآءُ ؕ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۳﴾

آندو بي سمجهن، خبردار بيشڪ اهي اهي بي وقوف آهن پر نه ٿا ڄاڻن.

وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى

۽ جنهن وقت مؤمنن سان ملن ٿا چون ٿا تہ اسان ايمان آندو آهي ۽ جڏهن اڪيلا ٿي پنهنجن

شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿۱۴﴾

ڪافرن ڏانهن وڃن ٿا، انهن کي چون ٿا اسين اوهان سان گڏ آهيون اسين تہ فقط ڇڙ ڪندڙ آهيون.

اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۱۵﴾

الله مذاق جي[2] جزا ڏئي ٿو انهن کي ۽ ڏيکهڏي ٿو انهن کي سندن سرڪشيءَ ۾ جو اهي حيران رهن ٿا.

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى ۖ فَمَا رَبِحَتْ

اهي اُهي ماڻهو آهن جن هدايت جي عيوض گمراهي خريد ڪئي، پوءِ نہ ڪامياب ٿيو

تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿۱۶﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى

واپار انهن جو ۽ نہ ئي ڪين واپار[3] ڪرڻ آيو. انهن جو مثال اُن ماڻهو وانگر آهي

اسْتَوْقَدَ نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُوْرِهِمْ

جنهن باهہ کي ٻاريو، پوءِ جڏهن آس پاس روشني ٿي، الله تعالىٰ انهيءَ روشني کي ختم ڪري ڇڏيو

وَتَرَكَهُمْ فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿۱۷﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا

۽ انهن کي اونداهين ۾ ڇڏيائين جو ڪجهہ نہ ٿا ڏسن. (اهي) ٻوڙا، گونگا، انڌا آهن پوءِ اهي

يَرْجِعُوْنَ ﴿۱۸﴾ اَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ ۚ

نہ موٽندا. يا انهن جي مثال جيڪو آسمان مان وسي ٿو انهيءَ ۾ اونداهي ۽ گوڙ ۽ وڄ آهي،

[1] تفسير روح البيان وتفسير بيضاوى. [2] تفسير روح البيان وتفسير جلالين (منزل ۱) وتفسير بيضاوي وتفسير روح المعانى.
[3] تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان وتفسير روح المعانى.

يَجْعَلُوْنَ اَصَابِعَهُمْ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ؕ

اهي پنهنجون آڱريون ڪڙڪن ڪان پنهنجن ڪنن ۾ وجهن ٿا ، موت جي خوف ڪان ،

وَاللّٰهُ مُحِيْطٌۢ بِالْكٰفِرِيْنَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ ؕ

۽ الله تعالىٰ ڪافرن کي گرفت ڪندڙ آهي . ويجهي ٿئي ٿي وڃجو سندن نگاهن کي ختم ڪري

كُلَّمَآ اَضَآءَ لَهُمْ مَّشَوْا فِيْهِ ۙ وَاِذَآ اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوْا ؕ وَلَوْ شَآءَ

جڏهن ڪجهه روشني ٿئي ٿي ته انهي ۾ هلڻ ڪن ٿا ، ۽ جڏهن اونداهي ٿئي ٿي ته بيهن ٿا ، ۽ جيڪڏهن

اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٠﴾ ع

الله تعالىٰ گهري ته سندن ڪن ۽ اکيون ختم ڪري ڇڏي ، بيشڪ الله تعالىٰ هر شئي تي قادر آهي .

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ مِنْ

اي انسانو پنهنجي رب جي عبادت ڪريو اهو رب جنهن توهان کي ۽ توهان کان اڳين کي

قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿٢١﴾ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا وَّ

پيدا فرمايو انهي اميد تي جو توهان پرهيزگار بڻجو ، اهو رب جنهن توهان لاءِ زمين کي وڇائو ۽

السَّمَآءَ بِنَآءً ۖ وَّاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرٰتِ

آسمان کي چت بنايو ، ۽ آسمان مان مينهن نازل فرمايو پوءِ پيدا فرمايو انهي مان ميون کي

رِزْقًا لَّكُمْ ۚ فَلَا تَجْعَلُوْا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَّاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٢﴾ وَاِنْ

رزق ڪري اوهان لاءِ ، پوءِ سوچي سمجهي الله تعالىٰ ساڪنهن کي شريڪ نه ڪريو . ۽ جيڪڏهن

كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ

اوهان کي ڪوشڪ آهي جيڪي ڪجهه اسان پنهنجي حبيب جي مٿان نازل فرمايو آهي پوءِ پيش ڪريو ڪا به سورت

مِّثْلِهٖ ۖ وَادْعُوْا شُهَدَآءَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٢٣﴾

قرآن جي مثال ، ۽ الله تعالىٰ کانسوا پنهنجا سڀئي مددگار سڏيو جيڪڏهن توهان سچا آهيو .

ع ٢ ٣ ٢

له تفسير مظهري . ٢ تفسير روح البيان .

٣ تفسير روح البيان وتفسير بيضاوي وتفسير جلالين .

فَاِنْ لَّمْ تَفْعَلُوْا وَلَنْ تَفْعَلُوْا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِيْ وَقُوْدُهَا

پوءِ جيڪڏهن ڪاسورت پيش ڪري نٿا سگهو ۽ هرگز نه ڪري سگهندا پوءِ انهي باهه کان ڈڄو جنهن جو ٻارڻ

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ اُعِدَّتْ لِلْكٰفِرِيْنَ ﴿٢٤﴾ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

ماڻهو ۽ پٿر (بُت) هوندا، اها باهه ڪافرن لاءِ تيار ڪئي وئي آهي. ۽ خوشخبري ڏيو انهن کي جن

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ كُلَّمَا

ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا بيشڪ انهن لاءِ باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون، جڏهن به

رُزِقُوْا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ ۙ

انهن کي انهن باغن مان ڪو ميوو ڏنو ويندو تڏهن چونداهي اهو ميوو آهي جيڪو هن کان اڳ اسان کي ملي ويو،

وَاُتُوْا بِهٖ مُتَشَابِهًا ؕ وَلَهُمْ فِيْهَآ اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۙ وَّهُمْ فِيْهَا

اهو ميوو شڪل ۾ هڪجهڙو هوندو، ۽ انهن لاءِ بهشت ۾ پاڪ بيبيون هونديون، ۽ اهي انهي ۾

خٰلِدُوْنَ ﴿٢٥﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖٓ اَنْ يَّضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوْضَةً فَمَا

هميشه رهندا. بيشڪ الله تعالىٰ نه ڏوڪيندو آهي مڇر ۽ ان کان وڌيڪ جي مثال سمجهائڻ

فَوْقَهَا ؕ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا فَيَعْلَمُوْنَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ وَاَمَّا

کان پر مؤمن جانن ٿا ته بيشڪ اهو سندن رب جي طرفان حق آهي، پر

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَيَقُوْلُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهٖ

وقف لازم

ڪافر چون ٿا ته انهي مثال مان الله جو ڪهڙو مقصد آهي؟ الله تعالىٰ انهي مثال سان گمراهه

كَثِيْرًا وَّيَهْدِيْ بِهٖ كَثِيْرًا ؕ وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ اِلَّا الْفٰسِقِيْنَ ﴿٢٦﴾

ڪري ٿو گهڻن کي ۽ هدايت به گهڻن کي ڏئي ٿو، ۽ انهي مثال مان ته فقط فاسق ڪافر گمراهه ٿين ٿا.

الَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ ۠ وَيَقْطَعُوْنَ

جيڪي الله جي وعدي کي پڪي ڪرڻ کان پوءِ توڙين ٿا ۽ ڪٽن ٿا

لغات القرآن عربي وتفسير النسفي. تفسير روح البيان. تفسير روح البيان.

مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِى الْاَرْضِ ؕ اُولٰٓئِكَ

انهي ڪي جنهن لاءِ الله تعالىٰ ڪيڏيءَ جو حڪم فرمايو ۽ انهي زمين ۾ فساد ڪن ٿا ، اِهي

هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا

اهي نقصان وارا آهن . توهان ڪهڙيءَ طرح الله جو انڪار ڪريو ٿا حالانڪ توهان مئل هئا

فَاَحْيَاكُمْ ۚ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٢٨﴾

پوءِ زنده ڪيائين اوهان کي انهيءَ کان پوءِ موت ڏيندو انهيءَ کان پوءِ جيئرو ڪندو توهان کي انهيءَ ڏانهن موٽايا ويندا .

هُوَ الَّذِىْ خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۗ ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى

الله تعالىٰ پيدا فرمائي اوهان لاءِ هر شيءِ جيڪا زمين ۾ آهي ، انهيءَ کان پوءِ ارادو ڪيو فرمايو

السَّمَآءِ فَسَوّٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ ؕ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيْمٌ ﴿٢٩﴾ ع

آسمان ڏانهن پوءِ ست آسمان برابر ڪري بيهاريائين ، ۽ الله تعالىٰ سڀ شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي .

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً ؕ قَالُوْٓا

۽ ياد ڪر تون اي حبيب جنهن وقت تنهنجي رب ملائڪن کي فرمايو بيشڪ آئون زمين ۾ تنهنجو نائب پيدا ڪندڙ آهيان ، عرض ڪيائون

اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ يُّفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ

ڇا تون انهيءَ کي پيدا ڪرين ٿو جيڪو زمين ۾ فساد ۽ خونريزي ڪري ، ۽ اسين تنهنجي تسبيح

بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ؕ قَالَ اِنِّىْٓ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ

تعريف ۽ پاڪائي بيان ڪريون ٿا . الله تعالىٰ فرمايو بيشڪ آئون ڄاڻان ٿو جيڪو اوهان نه ڄاڻو ٿا . ۽ الله تعالىٰ

اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ ۙ فَقَالَ اَنْۢبِئُوْنِىْ

(حضرت) آدم کي سڀني شين جا نالا سيکاريا پوءِ سڀ شيون ملائڪن کي پيش ڪري فرمايو توهان مون کي ٻڌايو انهن

بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالُوْا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ

شين جا نالا جيڪڏهن توهان سچا آهيو . عرض ڪيائون تون پاڪ آهين اسان کي علم ناهي

ع ٣ ٦

ٻ تفسير جلالين وتفسير النسفي .

إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ

مگر جيترو تواسان کي سيکاريو، بيشک تون ئي جاڻندڙ حڪمت وارو آهين. الله تعالىٰ فرمايو اي آدم تون ٻڌاءِ انهن کي

بِأَسْمَائِهِمْ ۖ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ ۙ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ

سيني شين جا نالا، پوءِ جڏهن آدم سيني شين جا نالا ٻڌايا، الله فرمايو ڇا مون اوهان کي نه چيو هو ته بيشڪ آئون ڄاڻان ٿو

غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۙ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

غيب آسمانن جو ۽ زمينن جو ۽ ڄاڻان ٿو جيڪو توهان ظاهر ۽ ڳجهه ۾ ڪريو ٿا.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ۖ أَبَىٰ وَ

۽ ياد ڪر تون اي حبيب جنهن وقت اسان حڪم فرمايو ملائڪن کي ته آدم کي سجدو ڪريو پوءِ سيني سجدو ڪيو مگر ابليس انڪار ڪيو، ۽

اسْتَكْبَرَ ۖ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ

تڪبر ڪيو، ۽ ڪافرن مان ٿيو [1] . ۽ اسان فرمايو اي آدم تون ۽ تنهنجي

زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا ۖ وَلَا تَقْرَبَا

بي بي بهشت ۾ رهو ۽ مزي سان کائو بهشت مان جتان اوهان کي پسند اچي، ۽ توهان ٻئي ويجهه نه

هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ

ٿيو هن وڻ کي، نه ته حد کان وڌندڙن [2] مان ٿي پوندا. پوءِ شيطان انهن کي جنت مان

عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

لغزش ڏني ۽ جتي رهندا هئا انهيءَ مان ٻاهر ڪڍيائين، اسان فرمايو هيٺ لهو توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي

عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّىٰ

سان دشمن ٿيندا، ۽ توهان لاءِ زمين ۾ ڪنهن وقت تائين رهڻ ۽ گذران آهي. پوءِ سکيو

آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

آدم پنهنجي رب کان ڪجهه ڪلما پوءِ الله تعالىٰ توبه قبول ڪئي بيشڪ اهوئي توبه قبول ڪندڙ مهربان آهي.

[1] تفسير الشفي. [2] تفسير جامع البيان.

قُلْنَا اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا ۚ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ

اسان فرمايو توهان سڀئي جنت مان هيٺ لهو، پوءِ جڏهن توهان وٽ منهنجي طرفان هدايت اچي پوءِ جنهن ماڻهو

هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

منهنجي هدايت کي مڃيو پوءِ انهن تي کو ڊپ ناهي ۽ نه اهي ڏکويا ، ۽ جن ماڻهن کفر کيو

وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٣٩﴾ ع

۽ اسان جي آيتن کي کوڙو سمجهو اهي دوزخي آهن ، اهي انهي دوزخ ۾ هميشه رهندڙ آهن.

يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوْا

اي اولاد يعقوب ڪ جا توهان ياد ڪريو منهنجن نعمتن کي جيڪي مون توهان جي مٿان ڪيون ۽ منهنجي وعدي

بِعَهْدِيْٓ اُوْفِ بِعَهْدِكُمْ ۚ وَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿٤٠﴾ وَاٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلْتُ

کي پورو ڪريو تا آئون به توهان جي وعدي کي پورو ڪندس ، ۽ خاص مون کان خوف ڪريو ۽ ايمان آڻو توهان قرآن ڪريم تي

مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُوْنُوْٓا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖ ۖ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِيْ

جيڪو توهان جن ڪتابن جي تصديق ڪندڙ آهي ۽ توهان پهرين انڪار ڪندڙ نه ٿيو ۽ منهنجن آيتن کي ٿوري

ثَمَنًا قَلِيْلًا ز وَّاِيَّايَ فَاتَّقُوْنِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ

مُلهه تي نه وڪڻو ۽ توهان خاص مون کان ڊڄو ، ۽ توهان حق کي باطل سان نه ملايو ۽

تَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ

سوچي سمجهي حق کي نه لڪايو . ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوٰة ادا ڪريو

وَارْكَعُوْا مَعَ الرّٰكِعِيْنَ ﴿٤٣﴾ اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ

۽ جماعت سان نماز ادا ڪريو ، ڇا توهان ماڻهن کي چڱن ڪمن جو چئو ٿا ۽ پنهنجي وجود کي

اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَاسْتَعِيْنُوْا

وساري ڇڏيو حالانڪه توهان قرآن پڙهو ٿا ، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو . ۽ مدد وٺو توهان

ع ٤ ١٥

له تفسير جلالين وتفسير بيضاوي. ٥٢ تفسير روح المعاني.

بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ؕ وَاِنَّهَا لَكَبِيْرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخٰشِعِيْنَ ﴿٤٥﴾ الَّذِيْنَ

صبر ۽ نماز کان ۽ بيشڪ نماز ڏکي آهي مگر انهن تي جيڪي نوڙت ڪندڙ آهن . انهن کي

يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿٤٦﴾ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

يقين آهي ته بيشڪ اُهي پنهنجي رب سان ملندا ۽ بيشڪ اُهي انهي طرف موٽندڙ آهن . اي اولاد يعقوب جا

اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى

ياد ڪريو توهان منهنجي نعمت کي جيڪا مون اوهان تي ڪئي ۽ بيشڪ مون بهتر ڪيو اوهان کي انهي

الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا

زماني وارن کان ۽ خوف ڪريو توهان انهي ڏينهن کان جڏهن ڪو مومن، ڪافر کي فائدو نه ڏئي سگهندو ۽ نه

يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٤٨﴾

ڪافر لاءِ ڪا سفارش قبول ڪئي ويندي ۽ نه قبول ڪيو ويندو ڪانئس ڪو عيوض ۽ نه ئي ڪين مدد ڏني ويندي

وَاِذْ نَجَّيْنٰكُمْ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْٓءَ الْعَذَابِ

۽ ياد ڪريو توهان جڏهن اسان اوهان کي فرعون جي ماڻهن کان چوٽڪارو ڏنو جيڪي اوهان تي ڏکوئيندڙ عذاب ڪندا هئا

يُذَبِّحُوْنَ اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ ؕ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِّنْ

توهانجن پُٽن کي ڪُهندا هئا ۽ نياڻين کي زنده ڇڏيندا هئا ، ۽ انهي ۾ اوهان لاءِ توهانجي رب جي طرفان

رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ﴿٤٩﴾ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنٰكُمْ وَاَغْرَقْنَآ

وڏي آزمائش هئي . ۽ جڏهن اسان توهان لاءِ درياءَ کي چيرڻو ٿيو ۽ توهان کي بچايو سين ۽ توهانجي

اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿٥٠﴾ وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوْسٰٓى اَرْبَعِيْنَ

سامهون فرعون جي قوم کي ٻوڙي ويو سين . ۽ جڏهن اسان موسيٰ کان چاليهن راتين

لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْۢ بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا

جو وعدو ورتو سندس وڃڻ کان پوءِ توهان گابي جي پوڄا ڪئي ۽ توهان ظالم هئا پوءِ اسان معاف ڪيو

له تفسير جلالين. ٢ تفسير نسفي و تفسير روح البيان. ٣ تفسير روح البيان و تفسير نسفي. ٤ تفسير بيضاوي و تفسير نسفي.

عَنْكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَاِذْ اٰتَيْنَا

اوهان کي انهيءَ کان پوءِ تہ مَن ۾ توهان شڪرانو مڃو ۽ جڏهن اسان

مُوْسَى الْكِتٰبَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿٥٣﴾ وَاِذْ قَالَ

موسيٰ کي تورات ۾ حق ۽ باطل جي وچ ۾ فرق ڪندڙ ڏنو تہ مَن توهان هدايت وارا ٿيو ۽ جڏهن موسيٰ

مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ

پنهنجي قوم کي چيو اي منهنجي قوم! بيشڪ اوهان گابي جي عبادت ڪري پنهنجي نفسن تي

الْعِجْلَ فَتُوْبُوْٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ؕ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ

ظلم ڪيو آهي پوءِ توهان پنهنجي پالڻهار طرف توبه ڪريو پوءِ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي قتل ڪريو، اهو بهتر آهي

لَّكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ ؕ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ؕ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٤﴾

توهان لاءِ توهان جي پالڻهار وٽ، پوءِ الله تعالىٰ توهانجي توبه قبول ڪئي، بيشڪ اهو ئي توبه قبول ڪندڙ ٻلجهارو آهي.

وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً

۽ جڏهن توهان موسيٰ کي چيو اسين هرگز توتي ايمان نہ آڻيندا سين جيسين الله کي اسان ظاهر ظهور نہ ڏسون

فَاَخَذَتْكُمُ الصّٰعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنٰكُمْ

پو اوهان کي تيز آواز واري باهه ورتو ۾ توهان ڏسي رهيا هئا. پوءِ اسان توهان کي زنده ڪيو

مِّنْۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ

مرڻ کان پوءِ تہ مَن توهان شڪرانو مڃو ۽ اسان توهان تي ڪڪر جو

الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ؕ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ

سايو فرمايو ۽ توهان جي مٿان مَنّ ۽ سلويٰ (بهشتي طعام) نازل فرمايو، کائو توهان پاڪ شيون

مَا رَزَقْنٰكُمْ ؕ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٥٧﴾

جيڪي اسان توهان کي رزق ڪري ڏنيون، ۽ اسان ظلم نہ ڪيو پر ڪو پنهنجن نفسن تي انهن پاڻ ظلم ڪيو.

لہ تفسير النسفي. ٢ تفسير جلالين وتفسير النسفي. ٣ تفسير جلالين. ٤ تفسير روح البيان.

وَاِذْ قُلْنَا ادْخُلُوْا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوْا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ

۽ جڏهن اسان فرمايو توهان هن ڳوٺ ۾ داخل ٿيو ۽ مزي سان کائو انهي ڳوٺ مان جتان اوهان کي

رَغَدًا وَّادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَّقُوْلُوْا حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ

پسند اچي ۽ دروازي ۾ سجدو ڪري داخل ٿيو ۽ توهان چئو ته اسان جا گناهه بخش ٿين اسين توهان جا

خَطٰيٰكُمْ ؕ وَسَنَزِيْدُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا قَوْلًا

گناهه بخش ڪنداسين ۽ نيڪوڪارن کي زياده ثواب ڏيندا سين. پوءِ ظالمن انهي ڳالهه کي مٽائي ڇڏيو

غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ لَهُمْ فَاَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا رِجْزًا مِّنَ

پي ڳالهه سان جيڪا انهن کي چئي وئي پوءِ ظالمن جي مٿان اسان آسمان مان عذاب

السَّمَآءِ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿٥٩﴾ وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ

لاٿو سندن بي فرماني ڪا سببان . ۽ جڏهن موسيٰ پاڻي جي طلب ڪئي پنهنجي قوم لاءِ

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ؕ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ

اسان فرمايو پنهنجي لٺ کي پٿر تي هڻ ، پوءِ نڪتا بارهن چشما انهي پٿر

عَيْنًا ؕ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ؕ كُلُوْا وَاشْرَبُوْا مِنْ رِّزْقِ

مان ، سڀني ماڻهن پنهنجي پاڻي پيڻ جي جاءِ ڄاڻي ، کائو ۽ پيئو توهان الله جي رزق

اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِيْنَ ﴿٦٠﴾ وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى

مان ۽ زمين ۾ فسادي ٿي نه ڦرو . ۽ جڏهن توهان چيو اي موسيٰ

لَنْ نَّصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَّاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا

اسين هرگز هڪ طعام تي صبر نه ڪنداسين پوءِ تون دعا گهر اسان لاءِ پنهنجي رب کان ته پيدا ڪري

تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ مِنْۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُوْمِهَا وَعَدَسِهَا وَ

اسان لاءِ جيڪي شيون زمين ۾ ٿين ٿيون ڪجهه ساڳ ۽ بادرنگ ۽ ڪڪڙ ۽ مسور ۽

ع ٥

١ تفسير جلالين . ٢ تفسير النسفي وتفسير بيضاوي .

بَصَلِهَا ؕ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُوْنَ الَّذِیْ هُوَ اَدْنٰی بِالَّذِیْ هُوَ

بصر ، موسيٰ فرمايو ڇا الله تعالىٰ کان گهٽ شين کي سُٽين شين جي بدلي ۾ گهرو

خَیْرٌ ؕ اِهْبِطُوْا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَّا سَاَلْتُمْ ؕ وَضُرِبَتْ عَلَیْهِمُ

ٿا ، توهان ڪنهن به شهر ۾ هيٺ لهو يعني بيشڪ جيڪو اوهان گهريو آهي سو توهانکي ملندو ، ۽ انهن لاءِ

الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ ۗ وَبَآءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ

مقرر ڪئي وئي خواري ۽ مسڪيني ، ۽ الله تعالىٰ جي ناراضي جا لائق ٿيا ، انهي

بِاَنَّهُمْ كَانُوْا یَكْفُرُوْنَ بِاٰیٰتِ اللّٰهِ وَیَقْتُلُوْنَ النَّبِیّٖنَ

سبب جي ڪري جو اهي الله جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا ۽ نبين کي ناحق قتل

بِغَیْرِ الْحَقِّ ؕ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا یَعْتَدُوْنَ ﴿٦١﴾ ع

ڪندا هئا ، اهو بدلو هو انهن جي نافرمانين ۽ حد کان لهه وڌڻ جو.

اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِیْنَ هَادُوْا وَالنَّصٰرٰی وَالصّٰبِـِٕیْنَ مَنْ

بيشڪ جن مانهن ايمان آندو ۽ يهودي ۽ نصاريٰ ۽ تارن کي پوڄيندڙن مان جن

اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ

ايمان آندو الله تي ۽ قيامت تي ۽ سٺا ڪم ڪيا ، پوءِ انهن لاءِ ثواب آهي

عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ ﴿٦٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا

سندن رب وٽ ، ۽ نه اهي خوف انهن تي ۽ نه اهي ڏکو ٿيا . ۽ جڏهن اسان

مِیْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَآ اٰتَیْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ

توهان کان پڪو وعدو ورتو ۽ توهان تي طور سينا بلند ڪيو ، ۽ چيو ته اسان توهان کي ڏنو آهي

وَّاذْكُرُوْا مَا فِیْهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّیْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ

طاقت سان ۽ ياد ڪريو جيڪو اُن ۾ آهي انهي اميد سان ته توهان ۾ خدا ترسي پيدا ٿئي . انهي کان پوءِ توهان

له تفسير جلالين.

ذٰلِكَ ۚ فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ لَكُنْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٦٤﴾

ڦري ويا، پوءِ جيڪڏهن الله جي مهرباني ۽ رحمت توهان تي نه هجي ها ته توهان نقصان وارن مان ٿيوها.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِيْنَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ

۽ بيشڪ توهان ڄاڻو ٿا انهن مانهن کي جن توهان مان ڇنڇر ڏينهن زيادتي ڪئي پوءِ اسان انهن کي فرمايو

كُوْنُوْا قِرَدَةً خٰسِـِٕيْنَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنٰهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا

ته (مانهن مان) ڦري ترڀيل پولڙا ٿي پئو. پوءِ اسان انهي واقعي کي انهي ڳوٺ جي آس پاس وارن ۽ پوين لاءِ

وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٦٦﴾ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖٓ

عبرت ۽ خدا ترسن لاءِ نصيحت فرمائي . ۽ جڏهن موسيٰ پنهنجي قوم کي فرمايو

اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوْا بَقَرَةً ۗ قَالُوْٓا اَتَتَّخِذُنَا

ته بيشڪ الله تعالىٰ اوهان کي ڍڳي ڪهڻ جو حڪم فرمائي ٿو، چيائون ڇا تون اسان سان مذاق

هُزُوًا ۗ قَالَ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا

ڪرين ٿو، موسيٰ فرمايو آئون الله کان جاهلن مان هجڻ جي پناهه گهران ٿو . چيائون ته

ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ۗ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا

دعا گهر پنهنجي رب کان ته ڍڳي جون صفتون اسان لاءِ بيان ڪري، فرمايو موسيٰ الله تعالىٰ فرمائي ٿو بيشڪ اها ڍڳي

فَارِضٌ وَّلَا بِكْرٌ ۗ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذٰلِكَ ۗ فَافْعَلُوْا مَا تُؤْمَرُوْنَ ﴿٦٨﴾

نه پوڙهي هجي ۽ نه جوان، وچتري جهار ۾ هجي، پوءِ توهان کي جيڪو چيو ويو آهي سو ڪريو .

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۗ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ

چيائون پنهنجي رب کان دعا گهر ته اسان کي ٻڌائي ته ڍڳي جو رنگ ڪهڙو آهي؟ موسيٰ چيو ته الله تعالىٰ فرمائي ٿو

اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاۤءُ ۙ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النّٰظِرِيْنَ ﴿٦٩﴾

بيشڪ اها ڍڳي هيڏي آهي، رنگ سندس صاف هيڏو آهي جو ڏسندڙن کي پسند اچي ٿي .

له تفسير روح البيان. ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان وتفسير مظهري

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ۙ اِنَّ الْبَقَرَ تَشٰبَهَ عَلَيْنَا ؕ وَ

چيائون پنهنجي رب کان تون دُعا گهُرتہ ڏيئي جي چنائي بيان فرمائي، بيشڪ ڏيئي جي سچائپ ۾ اسان منجهيل آهيون ۽

اِنَّاۤ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُوْنَ ﴿٧٠﴾ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا

جيڪڏهن الله گهريو تہ اسين ضرور سچائيندا سين. فرمايو موسيٰ الله تعالىٰ فرمائي تو تہ بيشڪ اها ڏيئي آهي جنهن

ذَلُوْلٌ تُثِيْرُ الْاَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ ۚ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيْهَا ؕ

کان نہ خدمت ليو ويندي ۽ نہ زمين کيڙي ٿي ۽ نہ کي آبادي کي پياري ٿي بي عيب آهي[1] کوبہ داغ[2] نہ اٿس،

قَالُوا الْـٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ؕ فَذَبَحُوْهَا وَمَا كَادُوْا يَفْعَلُوْنَ ﴿٧١﴾ ع ٨ ٨ وَ

چيائون هينئر تو اسان کي صحيح گالهہ ٻڌائي، پوءِ ان ڏيئي کي ڪُناون ۽ ذبح ڪرڻ جو ارادو نہ ٿي رکيائون. ۽

اِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادّٰرَءْتُمْ فِيْهَا ؕ وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ

جڏهن توهان هڪ انسان کي قتل ڪيو پوءِ هڪ ٻئي تي الزام هنيو، ۽ الله ظاهر ڪندڙ آهي جيڪو

تَكْتُمُوْنَ ﴿٧٢﴾ ۚ فَقُلْنَا اضْرِبُوْهُ بِبَعْضِهَا ؕ كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ

توهان لڪايو ٿي. پوءِ اسان فرمايو مئل انسان کي ڏيئي جو ڪجهہ حصو لڳايو، اهڙي طرح الله مئلن کي زنده

الْمَوْتٰى وَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوْبُكُمْ

ڪري ٿو ۽ توهان کي پنهنجون نشانيون ڏيکاري ٿو تہ من سمجهو. ان کان پوءِ توهان جون

مِّنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً ؕ وَاِنَّ مِنَ

دليون سخت ٿيون پوءِ اهي پٿرن وانگر بلڪ ان کان بہ زياده سخت آهن، ۽ بيشڪ کي

الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهٰرُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ

پٿر اهڙا آهن جن مان نهرون وهن ٿيون، ۽ بيشڪ کي پٿر اهڙا آهن جيڪي ڦاٽي پون ٿا

فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَآءُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ؕ

پوءِ انهن مان پاڻي نڪري ٿو، ۽ بيشڪ کي پٿر الله تعالىٰ جي خوف کان ڪري پون ٿا.

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير مظهري.

وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٧٤﴾ اَفَتَطْمَعُوْنَ اَنْ يُّؤْمِنُوْا لَكُمْ

۽ الله توهان جي عملن کان بي خبر ناهي . ڇا توهان کي اميد آهي ته يهودي توهان تي يقين ڪندا

وَقَدْ كَانَ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُوْنَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ يُحَرِّفُوْنَهٗ مِنْۢ

۽ بيشڪ يهودين ۾ هڪ ٽولو هو آهي جيڪي ڪلام الله ٻڌي ۽ سمجهي پوءِ ڦيرائي ڇڏن ٿا

بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿٧٥﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا

حالانڪه اهي پاڻ ڄاڻندا هئا. ۽ اهي جڏهن مؤمنن سان ملن ٿا ، چون ٿا

اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ قَالُوْٓا اَتُحَدِّثُوْنَهُمْ بِمَا

ته اسان ايمان آندوه ۽ جڏهن اهي (يهودي) پاڻ ۾ ملن ٿا چون ٿا، ڇا خبر ڏيو ٿا مؤمنن کي

فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوْكُمْ بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٧٦﴾

رسول عربي ﷺ جي نشانين جي انهيءَ لاءِ ته توهان سان پنهنجي رب وٽ حُجت ڪن، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو.

اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٧٧﴾ وَ

ڇا اهي نه ٿا ڄاڻن ته بيشڪ الله تعالاڻ ڄاڻي ٿو جيڪي ڪجهه لڪائن ٿا ۽ ظاهر ڪن ٿا . ۽

مِنْهُمْ اُمِّيُّوْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّآ اَمَانِيَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا

انهن مان ڪي اڻ پڙهيل آهن جيڪي ڪتاب کي نه ٿا ڄاڻن مگر زباني پڙهڻ کي ۽ اهي ته فقط

يَظُنُّوْنَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ يَكْتُبُوْنَ الْكِتٰبَ بِاَيْدِيْهِمْ ثُمَّ

گمان ڪن ٿا. پوءِ عذاب آهي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي ڪتاب کي پنهنجن هٿن سان لکي پوءِ

يَقُوْلُوْنَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ

چون ٿا هي الله تعالاڻ جي طرفان آهي انهيءَ لاءِ ته ان جي عيوض ٿوڙو مال وٺن ،

فَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ اَيْدِيْهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا

پوءِ عذاب آهي انهن لاءِ جيڪي انهن جي هٿن لکيو ۽ عذاب آهي انهن لاءِ جيڪي

النصف

له تفسير جلالين ۽ تفسير جامع البيان.

يَكْسِبُوْنَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدَةً ؕ

ڪجهه ڪمائون ۔ ۽ چيائون اسان کي هرگز باهه نه لڳندي مگر ٿورا ڏينهن

قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهٗٓ

اي حبيب توهان انهن کي فرمايو ڇا توهان الله وٽان وعدو ورتو آهي پوءِ هرگز الله تعالي پنهنجي وعدي کي نه ڦيرائيندو

اَمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٠﴾ بَلٰى مَنْ كَسَبَ

ڇا الله جي اها ڳالهه چئو ٿا جنهن جي توهان کي خبر نه آهي ۔ ها انهيءَ ماڻهو جنهن گناهه

سَيِّئَةً وَّاَحَاطَتْ بِهٖ خَطِيْٓـَٔتُهٗ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ

ڪيا ۽ سندس گناهه گهٽا ٿيا پوءِ اهي جهنمي آهن،

هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨١﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

اهي انهيءَ ۾ هميشه رهندا ۔ ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا ۔

اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨٢﴾ ع وَاِذْ اَخَذْنَا

اهي جنتي آهن، اهي انهي جنت ۾ هميشه رهندڙ آهن ۔ ۽ جڏهن اسان

مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ لَا تَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ

بني اسرائيل کان وعدو ورتو ته الله کان سواءِ ڪنهن جي عبادت نه ڪريو ۽ پيءُ ماءُ

اِحْسَانًا وَّذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَقُوْلُوْا

سان ۽ ماڻنن سان ۽ يتيمن سان ۽ مسڪينن سان احسان ڪريو ۽ ماڻهن سان

لِلنَّاسِ حُسْنًا وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ

سهڻو ڳالهايو ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوٰة ادا ڪريو،

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٨٣﴾

انهيءَ کان پوءِ توهان ڦري ويا مگر ٿورڙا توهان مان ۽ توهان منهن موڙيندڙ هئا ۔

ع ١١

له تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان ۔

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُوْنَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُوْنَ

۽ جڏهن اسان توهان کان وعدو ورتو ته پاڻ ۾ خونريزي نه ڪريو ۽ پنهنجن کي پنهنجن

اَنْفُسَكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿٨٤﴾

گوٺن مان نه ڪڍو پوءِ توهان اقرار ڪيو ۽ توهان پاڻ شاهد هئا.

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُوْنَ فَرِيْقًا مِّنْكُمْ

پوءِ توهان پنهنجن کي قتل ڪيو ۽ توهان مان هڪ ٽولي پنهنجن کي سندن گهرن

مِّنْ دِيَارِهِمْ تَظٰهَرُوْنَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ؕ وَاِنْ

مان ڪڍيو ۽ توهان هڪ ٻئي جي مدد ڪئي گناهه ۽ زيادتي تي، ۽ جيڪڏهن اهي

يَّاْتُوْكُمْ اُسٰرٰى تُفٰدُوْهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ ؕ

توهان وٽ قيدي ٿي اچن ته ڪائن چٽي پرايو ٿا ۽ توهان تي انهن جو ڪڍڻ حرام هو،

اَفَتُؤْمِنُوْنَ بِبَعْضِ الْكِتٰبِ وَتَكْفُرُوْنَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ

ڇا پوءِ ڪن حڪمن کي مڃو ٿا ۽ ڪن حڪمن جو انڪار ڪريو ٿا، پوءِ ناهي جزا

مَنْ يَّفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَيَوْمَ

جيڪو اوهان مان ايئن ڪري تو مگر خواري، دنيا جي حياتي ۾، ۽ قيامت

الْقِيٰمَةِ يُرَدُّوْنَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

جي ڏينهن سخت عذاب ڏانهن موٽايا ويندا، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٨٥﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

کان بي خبر نه آهي. اهي اُهي ماڻهو آهن جن آخرت جي عيوض دنيا جي

بِالْاٰخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٨٦﴾ ع

حياتي خريد ڪئي، پوءِ انهن جي مٿان نه عذاب هلڪو ڪيو ويندو ۽ نه انهن جي مدد ڪئي ويندي.

ع ١٠

له تفسير روح البيان.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ ز

۽ بيشڪ اسان موسيٰ کي توراتَ ڏنو ۽ انهيءَ کان پوءِ هڪ ٻئي پٺيان رسول موڪليا سين،

وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ط

۽ اسان عيسيٰ بن مريم کي چٽيون نشانيون ڏنيون ۽ (حضرت) جبرئيل[1] سان ان جي مدد ڪئي سين.

اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ج

ته ڇا پوءِ جڏهن توهان وٽ ڪو پيغمبر اهي حڪم ڪٽي اچي ته جيڪي اوهان کي پسند نه آهن، توهان تڪبر ڪريو ٿا،

فَفَرِيْقًا كَذَّبْتُمْ ز وَفَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوْا قُلُوْبُنَا

پوءِ توهان کن پيغمبرن کي ڪوڙو ڪيو، ۽ ڪيترن کي شهيد ڪيو. ۽ چيائون اسان جي دلين مٿان

غُلْفٌ ط بَلْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٨٨﴾

پردا آهن، بلڪ الله تعالىٰ انهن تي لعنت ڪئي ڪفر جي سبب پوءِ انهن مان ٿورا ايمان آڻيندا.

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ لا

۽ جڏهن انهن وٽ الله جي طرفان قرآن شريف آيو جيڪو توراتَ[2] جي تصديق ڪندڙ آهي،

وَكَانُوْا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ج

۽ ان کان اڳ پاڻ سگهارن جي وسيلي سان، ڪافرن تي فتح جي دُعا گهرندا هئا،

فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَّا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ ز فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى

پوءِ جڏهن پاڻ سگهارا تشريف[3] فرمائيا ۽ ڪين سڃاڻي انڪار ڪيائون، پوءِ الله تعالىٰ جي لعنت آهي

الْكٰفِرِيْنَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَّكْفُرُوْا بِمَآ

انڪار ڪندڙن تي. ڪهڙي نه خراب قيمت تي پنهنجين جانن جو سودو ڪيائون جو

اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يُّنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ

قرآن شريف جو انڪار ڪيائون، انهيءَ ڪاوڙ مان جو الله پنهنجي مهرباني سان جنهن بندي تي چاهي وحي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير النسفي.

مِنْ عِبَادِهٖ ۚ فَبَآءُوْ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ

موڪلي تو ، پوءِ ڪاوڙ جي مٿان ڪاوڙ جا لائق ٿيا ، ۽ ڪافرن لاءِ

عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿٩٠﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ

خواريءُ وارو عذاب آهي . ۽ جڏهن انهن کي چيو وڃي تو ته الله جي قرآن تي ايمان آڻيو

قَالُوْا نُؤْمِنُ بِمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُوْنَ بِمَا وَرَآءَهٗ ۗ وَ

چون ٿا اسان تورات ۾ تي ايمان آڻيون ٿا ۽ قرآن شريف جو انڪار ڪن ٿا ، ۽

هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ؕ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُوْنَ اَنْۢبِيَآءَ

اهو حق آهي ۽ تورات جي تصديق ڪندڙ ، توهان فرمايو پوءِ ڇو توهان اڳين رسولن کي

اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ

شهيد ڪيو جيڪڏهن توهان کي پنهنجي ڪتاب تي ايمان آهي . ۽ بيشڪ توهان وٽ

مُّوْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْۢ بَعْدِهٖ وَ

موسيٰ چٽين نشانين سان آيو پوءِ انهيءَ کان پوءِ توهان گابي جي پوڄا ڪئي ۽

اَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿٩٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

توهان ظالم هئا . ۽ ياد ڪريو جڏهن اسان توهان کان پڪو وعدو ورتو ۽ توهان تي

فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ؕ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاسْمَعُوْا ؕ قَالُوْا

طور سينا بلند ڪيوسين ، ۽ چيو توهان جيڪو اسان توهان کي ڏنو آهي طاقت سان ۽ ٻڌو ، چيائون

سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ۗ وَاُشْرِبُوْا فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ؕ

اسان ٻڌوسين ۽ نه مڃيوسين ، ۽ ڪفر ڪرڻ جي ڪري توهان جي دلين ۾ گابي جي محبت ڀري هئي ،

قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ بِهٖٓ اِيْمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٩٣﴾

توهان فرمايو ڪهڙو وڏو خراب حڪم ڪري ٿو توهانکي ايمان توهان جو جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو .

ته تفسير النسفي . ٢ته تفسير جلالين .

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِّنْ

اي حبيب توهان فرمايو جيڪڏهن توهان لاءِ آخرت جو گهر الله وٽ خاص آهي ٻين ماڻهن

دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٩٤﴾ وَلَنْ

کان علاوه، پوءِ توهان مرڻ جي سڌ ڪريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ۽ هرگز

يَّتَمَنَّوْهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ

(ڪڏهن) ان جي آرزو نه ڪندا، پنهنجن بدعملن جي ڪري، ۽ الله تعالىٰ ظالمن کي چڱي

بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ ۚۛ وَمِنَ

طرح ڄاڻندڙ آهي. ۽ بيشڪ توهان انهن کي حياتي لاءِ وڌيڪ پسند ڪندڙ سندا، ۽ مشرڪن

الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚۛ يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ سَنَةٍ ۚ وَمَا هُوَ

مان هڪ ٽولي کي تمنا آهي ته ڪاش جيڪڏهن انهن کي هزار سال زندگي ملي، سندن گهٽو

بِمُزَحْزِحِهٖ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُّعَمَّرَ ؕ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌ ۢ بِمَا

جيئڻ کين عذاب کان پري لهه ڪري نه سگهندو، ۽ الله تعالىٰ سندن عملن کي

يَعْمَلُوْنَ ﴿٩٦﴾ ع قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيْلَ فَاِنَّهٗ نَزَّلَهٗ عَلٰى

ڏسندڙ آهي. اي حبيب توهان فرمايو جيڪو جبريل جو دشمن آهي پوءِ تحقيق انهي توهان جي

قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَّ

دل مبارڪ تي الله جي حڪم سان قرآن شريف لاڻو جيڪو اڳين ڪتابن جي تصديق ڪندڙ ۽ هدايت ۽

بُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٩٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَ

مبارڪ آهي مؤمنن لاءِ. جيڪو شخص الله تعالىٰ ۽ ان جي ملائڪن ۽ رسولن

رُسُلِهٖ وَجِبْرِيْلَ وَمِيْكٰلَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿٩٨﴾

۽ جبريل ۽ ميڪائيل جو مخالف آهي، پوءِ تحقيق الله عذاب ڏيندڙ آهي ڪافرن کي.

معانقة ٢ عند الساجدين ٢

= ١٠ =

له تفسير بيضاوي وتفسير جلالين. ٢ له تفسير جلالين.

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ اٰيٰتٍۭ بَيِّنٰتٍ ۚ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ اِلَّا

۽ بيشڪ اسان توهان تي اي حبيب چٽيون آيتون نازل فرمايون، ۽ انڪار نه ٿا ڪن انهيءَ جو

الْفٰسِقُوْنَ ﴿٩٩﴾ اَوَكُلَّمَا عٰهَدُوْا عَهْدًا نَّبَذَهٗ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ ؕ بَلْ

مگر بي دين . ڇاجڏهن اُهي ڪو وعدو ڪن ٿا انهن مان هڪ جماعت وعدو توڙي ٿي، پر

اَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ

گهڻا انهن مان توراتَ کي نه ٿا مڃن . ۽ جڏهن انهن وٽ اسان جي طرفان رسول ڪريم ﷺ آيو

مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيْقٌ مِّنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ ۙ

جيڪو سندن ڪتاب جي تصديق ڪري ٿو ته انڪار ڪيو هڪ ٽولي اهلِ ڪتاب وارن مان،

كِتٰبَ اللّٰهِ وَرَآءَ ظُهُوْرِهِمْ كَاَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٠١﴾

قرآن شريف جي حڪمن کي نه مڃو گويا ڪ بيشڪ اهي نه ٿا ڄاڻن .

وَاتَّبَعُوْا مَا تَتْلُوا الشَّيٰطِيْنُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَ ۚ وَمَا

۽ انهيءَ جي پويان ويا جيڪو شيطان پڙهندا هئا سليمان جي دورِ حڪومت ۾، ۽ نه

كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيٰطِيْنَ كَفَرُوْا يُعَلِّمُوْنَ النَّاسَ

جادو ڪيو (حضرت) سليمان پر شيطانن ڪفر ڪيو (يعني) ماڻهن کي جادو

السِّحْرَ ۗ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوْتَ وَمَارُوْتَ ؕ

سيکاريو ، ۽ جيڪو بابل شهر ۾ ٻن ملائڪن هاروت ۽ ماروت تي الهام ٿيو،

وَمَا يُعَلِّمٰنِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُوْلَآ اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا

۽ اهي ٻئي ڪنهن کي ڪجهه نه سيکاريندا هئا جيستائين نه چوندا هئا ته اسين امتحان ۾ آهيون، پوءِ تون ته

تَكْفُرْ ؕ فَيَتَعَلَّمُوْنَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُوْنَ بِهٖ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ

ڪفر نه ڪر، پوءِ انهن کان سکندا هئا اهو علم جيڪو نرال ۽ مڙس جي وچ ۾ اختلاف

له تفسير روح البيان. ٢ تفسير روح البيان.

٣ تفسير روح البيان.

زَوْجِهٖ ؕ وَمَا هُمْ بِضَآرِّيْنَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ

پيدا ڪري، ۽ انهيءَ علم مان ڪنهن کي به الله جي اجازت کان سواءِ نقصان پهچائي نه ٿي سگهيا،

وَيَتَعَلَّمُوْنَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ؕ وَلَقَدْ عَلِمُوْا

۽ اهو علم سکيائي ٿي جيڪو انهن کي نقصان ڏيي ۽ ڪو به فائدو نه ڏيي، ۽ بيشڪ ضرور انهن معلوم

لَمَنِ اشْتَرٰىهُ مَا لَهٗ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ؕ وَلَبِئْسَ

ڪيو ته جيڪو اهو واپار ڪندو انهيءَ لاءِ آخرت ۾ ڪو به حصو ناهي، ۽ البته خراب

مَا شَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ ؕ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ

شيءُ هئي جيڪا انهن خريد ڪئي، ڪاش جيڪڏهن اهي ڄاڻن ها. ۽ جيڪڏهن بيشڪ

اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَمَثُوْبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ ؕ لَوْ كَانُوْا

اُهي ايمان آڻن ها ۽ شرڪ له ڪن بچن ها ته انهن لاءِ الله وٽ ثواب هجي ها، ڪاش جيڪڏهن

يَعْلَمُوْنَ ﴿١٠٣﴾ ع يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوا ع ١٢

اهي ڄاڻن ها. اي مؤمنو! رسولِ عربيءَ کي راعِنَا جي لفظ سان عرض نه ڪريو بلڪ اُنْظُرْنَا

انْظُرْنَا وَاسْمَعُوْا ؕ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٠٤﴾ مَا

جي لفظ سان عرض ڪريو ۽ چڱي طرح ٻڌو، ۽ ڪافرن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. جيڪي

يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ

ڪافر آهن اهلِ ڪتاب مان يا مشرڪن مان اهي نه ٿا چاهين ته

اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ

رسولِ عربي تي سندس رب جي طرفان ڪو انعام نازل ٿئي، ۽ الله تعالىٰ خاص ڪري ٿو

بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿١٠٥﴾

رحمت پنهنجيءَ سان جنهن کي گهري، ۽ الله تعالىٰ وڏو مهربان آهي.

له تفسير روح البيان.

له راعنا عام رواجي لفظ آهي ان ڪري پاڻ ڪريمن کي اُنظرنا جي خاص لفظ سان سڏيو ته جيئن سندن تعظيم ۾ اضافو ٿئي.

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ اَوْ مِثْلِهَا ؕ اَلَمْ

جدهن[1] اسين کا آيت منسوخ ڪريون ٿا يا ڏيلين تان ميٽيون ٿا تہ ان کان بهتر يا ان جهڙي آيت آڻيون ٿا، ڇا

تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٠٦﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ

نہ ڄاڻين تون[2] (اي ٻڌندڙ) بيشڪ الله تعالىٰ هر شئي تي قادر آهي. ڇا نہ ڄاڻين تون بيشڪ الله تعالىٰ

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ

لاءِ مُلڪ آهي آسمانن جو ۽ زمين جو، ۽ ناهي توهان جو (اي مومنو) الله کان سوا ۽

وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿١٠٧﴾ اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ كَمَا

کو حمايتي ۽ مددگار. ڇا اهو چاهيو ٿا تہ پنهنجي رسول عربي کان سوال ڪريو جيئن ڪ

سُئِلَ مُوْسٰى مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ يَّتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ

توهان کان اڳ (حضرت) موسىٰ کان سوال ڪيو ويو ۽ اهو ماڻهو جيڪو ايمان کي ڪفر سان مٽائي ٿو

فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيْرٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ

پو ۽ بيشڪ اهو سڌين رستي تان هٽي ويو. اهل ڪتاب وارن مان گهڻا ارادو ڪن ٿا تہ

لَوْ يَرُدُّوْنَكُمْ مِّنْ بَعْدِ اِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا ۚ حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ

ڪاش اهي توهان کي ايمان آڻڻ کان پو ۽ ڪفر جي طرف موٽائن، پنهنجي دلين جي

اَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۚ فَاعْفُوْا وَ

حسد کان انهي، کان پو ۽ جڏهن حق انهن تي چڱي طرح ظاهر ٿي چڪو آهي، پو ۽ توهان معاف ڪريو

اصْفَحُوْا حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

۽ درگذر ڪريو ايستائين جو الله تعالىٰ پنهنجو حڪم نازل فرمائي، بيشڪ الله تعالىٰ هر شئي تي

قَدِيْرٌ ﴿١٠٩﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ وَمَا تُقَدِّمُوْا

قادر آهي. ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوات ادا ڪريو، ۽ پنهنجي لاءِ جيڪي

الثلثة

[1] تفسير جلالين وتفسير بيضاوي.
[2] تفسير بيضاوي.

لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

پلائي آئتي موڪليندا اها الله تعالىٰ وٽ موجود لهندا ، بيشڪ الله تعالىٰ توهانجي عملن

بَصِيْرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوْا لَنْ يَّدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُوْدًا

جي ڏسندڙ آهي . ۽ اهل ڪتاب وارن چيو هرگز جنت ۾ داخل نه ٿيندا مگر يهودي

اَوْ نَصٰرٰى ؕ تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ ؕ قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ اِنْ

يا نصاريٰ ، اهي سندن ذاتي سڌون آهن ، اي حبيب توهان فرمايو پنهنجا دليل آڻو جيڪڏهن

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١١١﴾ بَلٰى ۚ مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

توهان سچا آهيو . ها ، جنهن شخص پنهنجي چهري کي الله لاءِ خاص ڪيو ۽ اهو[1] نيڪوڪار

فَلَهٗۤ اَجْرُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ۪ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿١١٢﴾ ع ٢ ١٥

آهي پوءِ سندس ثواب سندس رب وٽ آهي ، ۽ نه آهي خوف انهن تي ۽ نه اهي ڏکويا .

وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ لَيْسَتِ النَّصٰرٰى عَلٰى شَيْءٍ ۖ وَّقَالَتِ النَّصٰرٰى

۽ يهودين چيو نصارائي ڪجهه ناهن ، ۽ نصارن چيو

لَيْسَتِ الْيَهُوْدُ عَلٰى شَيْءٍ ۙ وَّهُمْ يَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ

يهودي ڪجهه ناهن ، حالانڪه[2] اهي ڪتاب پڙهن ٿا ، اهڙي طرح

الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ

جاهل انهن جهڙيون گالهيون ڪن ٿا ، پوءِ الله تعالىٰ قيامت جي ڏينهن

الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ

انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪندو جن گالهين ۾ اختلاف ڪندا هئا . ۽ انهي کان وڌيڪ ظالم

مَّنَعَ مَسٰجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِيْ خَرَابِهَا ؕ

ڪير آهي جيڪو الله جي مسجدن[3] کان روڪي جو انهن ۾ الله جو ذڪر ٿي ۽ انهن جي ويراني جي ڪوشش

[1] تفسير روح البيان . [2] تفسير روح البيان . [3] تفسير نسفي .

أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ ۚ لَهُمْ فِي

ڪري، انهن کي مناسب نہ آهي جو مسجدن ۾ وڃن مگر خوف سان، انهن لاءِ

الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ

دنيا ۾ خواري آهي ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ وڏو عذاب آهي. ۽ اوڀر ۽ اولهه

وَالْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

الله تعالىٰ جا آهن، پوءِ توهان جيڏانهن مُنهن ڪندا ٿي موڙيو لهندا، بيشڪ الله گهڻي رحمت وارو خبردار آهي

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۖ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ

۽ چيائون الله تعالىٰ پنهنجي لاءِ اولاد ڪيو آهي، اهو پاڪ آهي، بلڪ ان جي ملڪيت آهي جيڪي ڪجهه

الْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِذَا

آسمانن ۾ ۽ زمين ۾ آهي، سڀئي انهي جا فرمانبردار آهن. پيدا ڪندڙ آهي آسمانن ۽ زمين جو، ۽ جڏهن

قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ لَا

ڪنهن ڳالهه جو حڪم فرمائي ٿو ته ان کي چوي ٿو ته ٿي وڃ تو ٿي پوي ٿو. ۽ اڻ پڙهيل چون ٿا

يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ

الله تعالىٰ اسان سان چو نہ ٿو ڳالهائي يا اسان کي ڪا نشاني ڏي، انهن کان اڳ وارن

الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ

مانهن به اهڙي ئي ڳالهه ڪئي انهن جهڙي گفتگو، هنن ۽ انهن جون دليون هڪ جهڙيون آهن،

بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ

بيشڪ اسان بيان ڪيون آهن نشانيون انهن لاءِ جيڪي يقين رکن ٿا. بيشڪ اسان توهان کي حق سان موڪليو آهي

بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ۽ توهان کان اي حبيب دوزخين بابت ڪو سوال نہ ڪبو ويندو.

له تفسير روح البيان. ٢ تفسير النسفي.

وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُوْدُ وَلَا النَّصٰرٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ؕ قُلْ اِنَّ

۽ توهان کان يهودي ۽ نصاريٰ هرگز راضي نه ٿيندا جيستائين توهان انهن جي دين جي تابعداري نه ڪندا، توهان چئو

هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ؕ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ جَآءَكَ

بيشڪ الله جي هدايت ئي هدايت آهي، ۽ اي ڳالهه بدندڙ جيڪڏهن تو انهن جي خواهشن جي تابعداري ڪئي علم

مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿١٢٠﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ

اچڻ کان پوءِ نه الله کان تو کي کو به بچائڻ وارو ۽ مددگار نه هوندو. جن مانهن کي اسان

الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ

ڪتاب ڏنو آهي اهي انهي جو حق اداڪري پڙهن ٿا، اهي ئي انهي تي ايمان رکن ٿا، ۽ جيڪي انهي جو

بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿١٢١﴾ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ

انڪار ڪندڙ آهن پوءِ اهي ئي ڇيهي وارا آهن. اي اولاد يعقوب جا توهان منهنجن نعمتن کي ياد

اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢٢﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ

ڪريو جيڪي مون توهان تي ڪيون ۽ بيشڪ مون توهان کي پلوڪيو اُن زماني وارن کان. ۽ ڈجو انهي ڏينهن کان

نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ

جو ڪو مؤمن ڪافر کي ڪو فائدو نه ڏئي سگهندو ۽ نه قبول ڪيو ويندو ڪانئس ڪو عيوض ۽ نه نفعو ڏيندس سفارش

وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ؕ

۽ نه ئي ڪين مدد ڏني ويندي. ۽ جڏهن حضرت ابراهيم کي پنهنجي رب ڪن ڳالهين کان آزمايو پوءِ پاڻ اهي پورين

قَالَ اِنِّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ؕ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ؕ قَالَ لَا

ڪيائين، الله فرمايو آئون تو کي مانهن جو اڳواڻ ڪندس، عرض ڪيائين ۽ منهنجي اولاد مان، الله فرمايو

يَنَالُ عَهْدِي الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٢٤﴾ وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ

نه تو پهچي منهنجو وعدو ظالمن کي. اي حبيب ياد ڪر جڏهن اسان ڪعبي شريف کي مانهن لاءِ ثواب جي جاءِ ۽

وقف منزل

۽ وقف

١ تفسير ابن عباس. ٢ تفسير خزائن العرفان بحواله تفسير خازن. ٣ تفسير روح البيان.

اَمْنًا ؕ وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهٖمَ مُصَلًّى ؕ وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ

امن جي جاءِ ڪئي ، ۽ ابراهيم جي بيهڻ جي جاءِ کي جاءِ نماز بنايو ۽ اسان تاڪيد سان حڪم فرمايو ابراهيم

وَاِسْمٰعِيْلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْعٰكِفِيْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿١٢٥﴾

۽ اسماعيل کي ته بيت الله کي طواف ڪندڙن ، اعتڪاف ڪندڙن ۽ نماز پڙهندڙن لاءِ پاڪ رکو .

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَّارْزُقْ اَهْلَهٗ مِنَ

۽ جڏهن ابراهيم عرض ڪيو اي منهنجا رب هن شهر کي امن وارو ڪر ۽ ان ۾ رهندڙن کي قسمين

الثَّمَرٰتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ

قسمين ميوا کاراءِ جيڪي انهن مان الله تعالي ۽ قيامت تي ايمان آڻن ، الله فرمايو ۽ جنهن ڪفر ڪيو

فَاُمَتِّعُهٗ قَلِيْلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهٗٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿١٢٦﴾

ان کي ٿورو وقت خوشحال ڪندس ان کان پوءِ جهنم جي عذاب ۾ انهن مجبور ڪندس ۽ اها تمام خراب جاءِ آهي .

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلُ ؕ رَبَّنَا تَقَبَّلْ

اي حبيب ياد فرمايو جڏهن ابراهيم ۽ اسماعيل بيت الله جي بنيادن کي بلند ڪيو ته عرض ڪيائون اي اسانجا

مِنَّا ؕ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ

رب قبول ڪر تون اسان کان بيشڪ تون ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهين . اي رب اسانجا اسان ٻنهي کي پنهنجو مخلص بنائ

وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَآ اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ۠ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ۚ

۽ اسان جي اولاد مان هڪ جماعت کي فرمانبردار ڪر ، ۽ اسان کي عبادت جا قاعدا ڏيکار ۽ اسان تي پنهنجي رحمت

اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ

سان موٽ بيشڪ تون نهايت توبه قبول ڪندڙ مهربان آهين . اي اسان جا رب انهن ۾ رسول (ڪريم) موڪل انهن مان

يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ ؕ

جيڪو انهن کي قرآن ڪريم پڙهائي ۽ انهن کي قرآن ۽ شرعي احڪام سيکاري ۽ انهن کي پاڪ ڪري ،

له تفسير روح البيان . ٢ تفسير النسفي وتفسير بيضاوي . (منزل ١) ٣ تفسير جلالين . ٤ تفسير روح البيان .

ع ٥ ٥

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهِمَ

بيشڪ تون ئي غالب حڪمت وارو آهين. ۽ ابراهيم جي دين کان ڪير منهن موڙي

إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ ۚ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنٰهُ فِي الدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُ

مگر جنهن پنهنجي دل کي بيوقوف بنايو، ۽ بيشڪ اسان انهيءَ کي دنيا ۾ پسند ڪيو، ۽ بيشڪ

فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ ۙ قَالَ

اهو آخرت ۾ يقيناً صالحن مان آهي. جڏهن ابراهيم کي سندس رب فرمايو منهنجي فرمانبرداري

أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصّٰى بِهَا إِبْرٰهِمُ بَنِيهِ وَ

ڪر چيائين فرمانبرداري ڪئي مون رب جهانن واري جي. ۽ انهيءَ دين جي وصيت ڪئي ابراهيم پنهنجي پُٽن ۽

يَعْقُوبُ ۚ يٰبَنِيَّ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ

۽ يعقوب کي ته اي منهنجا پُٽ بيشڪ الله توهان لاءِ دين کي پسند ڪيو آهي پوءِ هرگز نه مرو

إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ

توهان مگر مسلمان ٿي. بلڪ توهان جاوڻ اموجود هئا (حضرت) يعقوب جي وصال

الْمَوْتُ ۙ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي ۖ قَالُوا

وقت، جڏهن يعقوب پنهنجي پُٽن کي فرمايو توهان مون کان پوءِ ڪنهن جي عبادت ڪندا، چيائون

نَعْبُدُ إِلٰهَكَ وَإِلٰهَ آبَائِكَ إِبْرٰهِمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ إِلٰهًا

اسين عبادت ڪنداسين ان جي جيڪو توهان جو ۽ توهانجي پيءُ ڏاڏي ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق جو اڪيلو

وَاحِدًا ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا

رب آهي، ۽ اسين الله کي محيندڙ آهيون. اهاهڪ امت هئي جيڪا گذري چڪي، انهن لاءِ

كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

اهو آهي جيڪو عمل ڪيائون ۽ توهان لاءِ جيڪو توهان عمل ڪريو ٿا ۽ انهن جي عملن بابت توهان کان نه پڇو ويندو.

١ تفسير جلالين. ٢ تفسير جلالين.

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصٰرٰى تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرٰهِمَ

۽ اهلِ ڪتاب چون ٿا تہ يهودي يا نصاريٰ ٿيو تہ هدايت ٿي ٿيندا، اي حبيب توهان فرمايو اسين ابراهيم جي

حَنِيفًا ۗ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَا أُنْزِلَ

دين حق جاتابعدار آهيون، ۽ (حضرت) ابراهيم مشرڪن مان نہ هو. توهان فرمايو اسان الله تي ايمان آندو ۽ جيڪو

إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلٰى إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَ

اسان جي طرف نازل ڪيو ويو ۽ جيڪو ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ ان جي اولاد ۾ جي

الْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ

طرف نازل ڪيو ويو ۽ جيڪو ڏنو ويو موسيٰ ۽ عيسيٰ کي ۽ جيڪو ڏنو ويو ٻين نبين کي سندن رب

رَبِّهِمْ ۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ

جي طرفان، اسين انهن مان ڪنهن تي ايمان آڻڻ ۾ فرق نہ ڪريون، ۽ اسين الله کي مڃيندڙ آهيون. پوءِ

آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۖ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ

جيڪڏهن اهي توهان وانگر ايمان آڻن پوءِ بيشڪ هدايت وارا ٿيا، ۽ جيڪڏهن منهن ڦيرائون پوءِ

فِي شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ

اهي ضد ۾ آهن، اي حبيب انهن جي مقابلي ۾ الله توهان لاءِ ڪافي آهي ۽ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. الله تعالىٰ اسان کي

اللّٰهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُ عٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾

دين سان رڱيو آهي ۽ رنگ ڏيڻ ۾ الله تعالىٰ کان ڪير بهتر آهي، ۽ اسان الله تعالىٰ جي عبادت ڪندڙ آهيون.

قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَ

اي حبيب توهان فرمايو ڇا الله جي باري ۾ اختلاف ڪريو ٿا ۽ الله توهان ۽ اسان جو رب آهي، اسان لاءِ اسان جا عمل

لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ

۽ توهان جا عمل توهان لاءِ، ۽ اسين الله کي مڃيندڙ آهيون. بلڪ توهان چئو ٿا تہ

له تفسير جلالين. ٢ تفسير جلالين.

إِبْرٰهِمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا

ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ ان جو اولاد [1]

هُودًا أَوْ نَصٰرٰى ۗ قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ

يهودي يا نصاريٰ هئا ، اي حبيب توهان فرمايو توهان کي علم زياده آهي يا الله کي ، ۽ انهي کان وڌيڪ

مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ ۗ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

ڪير ظالم آهي جنهن وٽ الله جي طرفان شاهدي هجي ۽ ان کي لڪائي ، ۽ الله توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ

کان بي خبر ناهي . اها امت بيشڪ گذري ، انهن لاءِ اُهي سهڻا عمل هوندا جيڪي انهن ڪيا ۽

لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾ ع

توهان لاءِ اهي عمل آهن جيڪي توهان ڪريوٿا ، ۽ توهان کان انهن جي عملن بابت نه پڇيو ويندو .

الجزء ٢ ع ٢ ٢ ٢

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي

بي عقل [2] ماڻهو جلدي چوندا ته مسلمانن کي پنهنجي قبلي کان ڪنهن ڦيرايو آهي جنهن

كَانُوا عَلَيْهَا ۚ قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۗ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

تي اهي هئا ، اي حبيب توهان فرمايو اوپر ۽ اوله الله جو آهي ، جنهن کي گهري

إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا

سنئين رستي تي هلائي . ۽ [3] حقيقت ۾ اسان توهان کي سيني امتن کان پلو ڪيو ته توهان

شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا

ماڻهن تي شاهد هجو ۽ رسول ڪريم توهان تي شاهد [4] هجي ، ۽ نه مقرر

جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ

ڪيو اسان قبلي کي جنهن تي اي حبيب توهان هئا مگر اسان کي ڏسڻو هو ته ڪير رسول عربي ﷺ جي

[1] تفسير جلالين . [2] تفسير بيضاوي وتفسير النسفي . [3] تفسير روح المعاني . [4] تفسير مظهري وتفسير النسفي .